

Цел 4: Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за обучение през целия живот за всички

Образованието присъства винаги в дневния ред на международната общност. То е средство за постигане на всяка друга цел. Настоящата **Цел 4** за устойчиво развитие на ООН за периода 2015-2030 г. е дефинирана така, че да придаде универсално звучене на най-важните за днешния свят задачи: *Осигуряване на приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за обучение през целия живот за всички.*

- Важен е достъпът не просто до образование, а до качествено образование. Когато децата не учат поради лошото качество на обучението, те са по-склонни да повторят класа и в крайна сметка да отпаднат.
- **Справедливостта и приобщаването в образованието** са другите две важни характеристики на Цел 4 за устойчиво развитие. Една **образователна система е ефективна**, когато добри постижения имат както учениците от семейства с висок, така и учениците от семейства с нисък социален, икономически и културен статус.
- Последният компонент на Цел 4 за устойчиво развитие е **ученето през целия живот**, за подобряване на знанията, уменията и компетентностите. Това позволява правителствата да проследяват и да полагат специални усилия за развиване на всички форми на образование, обучение и учене – формално, неформално, самостоятелно – в които хората могат да участват през целия си живот.

Какво промениха Целите на хилядолетието за развитие?

Към 2015 г. резултатите в световен мащаб по Целите на хилядолетието за развитие (ЦХР) могат да бъдат обобщени, както следва:

- Записването в първи клас на децата в развиващите се региони на света достига 91% през 2015 г., при 83% през 2000 г.
- Въпреки това 57 милиона първокласници остават извън училище през 2015 г. През 2014 г. 263 милиона деца, които трябва да бъдат в училище, не го посещават, като най-голям процент от тези деца се намират в Африка на юг от Сахара и източна и югоизточна Азия.
- Грамотността в световен мащаб също се подобрява за периода на ЦХР - от 83%, до 91%, а неравнопоставеността в образованието между момичетата и момчетата намалява.

Въпреки значителния напредък в обхващането на децата в начална степен на образование в периода 2000-2014, **9% от децата на възраст за начално образование в световен мащаб останаха извън училище** през 2014 г. **Една трета от учениците в Африка** в основно образование и повече от половината в гимназиална степен са извън училище. В Чад, Южен Судан и Екваториална Гвинея **средно 5 ученика използват един и същи учебник.**

Предучилищното образование в ранната детска възраст е предпоставка за успех

В подцел 4.2 е заявено, че до 2030 година всички момичета и момчета трябва да имат достъп до качествено развитие, грижи и предучилищно образование в ранната детска възраст, за да са готови за началното образование.

Когато организираното учене започне в ранна детска възраст, тогава и постиженията в началното училище и след него са по-големи. **Грижата** в периода на **ранното детско развитие** и образованието имат по-голямо значение и **положително въздействие върху децата от групи в неравностойно положение**, което прави грижата и образованието особено важни.

Постигането на задачата се измерва чрез дела на децата под 5 годишна възраст, които отговарят на нивото на развитие по отношение на здраве, учене и психологическо благополучие. България е на второ място в ЕС по смъртността сред децата до 1 година 7,6 на 1000 след Румъния (8,4 на 1000) по данни на ОИСР и на УНИЦЕФ България.

Ранното детство е периодът, когато обществото и семействата чрез целенасочени действия и мерки могат да допринесат за гарантиране правото на живот и пълноценно развитие на всяко дете и да намалят неравенствата, дължащи се на биологични или социално-икономически условия.“

Качеството на образованието и резултатите от него се измерват с постигането на поне минимални компетентности по четене и математика

В България по отношение на постигането на минимални компетентности по четене и математика, резултатите на учениците на международното изследване PISA са сред най-ниските за ЕС. Процентът на учениците със слаби резултати за 2015 г. е, както следва:

	България	ЕС
Четене	41,5%	19,7
Математика	42,1%	22.2%
Природни науки	37,9%	20.6%

Делът на учениците с най-високи резултати в рамките на PISA — т.е. такива, които могат да решават сложни задачи, е нисък:

	България	ОИСР
Четене	3,6%	8,3%
Математика	4,4%	10,7%
Природни науки	2,9%	7,8%

Равният достъп до всички равнища на образование е гаранция за справедливост

В подцел 4.5 е записано, че до 2030 година трябва да се премахне неравенството между половете в образованието и осигуряване на равен достъп до всички равнища на образование и професионално обучение за хората в уязвимо положение, включително лицата с увреждания, коренното население и децата в уязвимо положение.

Да бъде справедлива една образователна система, означава, че тя е успяла да премахне препятствията и ограниченията, които не позволяват на учениците да развият пълноценно способностите си. Това означава и създаване на условия за ограничаване на дискриминиращото влияние на социалната и семейната среда на учениците върху техните резултати.

„Средно в държавите от ОИСР 28,8% от учениците успяват да преодолеят негативното въздействие на социално-икономическата среда и да постигнат високи образователни резултати. Делът на българските

ученици с нисък социално-икономически статут и високи постижения е сравнително по-малък – **13,2%**. В допълнение, според Мониторинговия доклад на ЕК за образованието в България социалните неравенства са толкова големи, че училището не може да ги компенсира и бедността практически се възпроизвежда от едно поколение в следващото.

Справедливостта и приобщаването са обещание за проспериращо общество

Неравенството е сериозно предизвикателство не само за образователната политика в България, но и в голяма част от държавите/регионите в PISA.

Обикновено разликите между резултатите на учениците в различните училища се дължат на структурата на училищната система, управлението на училището, квалификацията на учителите, ресурсното осигуряване на училището, социално-икономическия и културния произход на учениците.

Отделни държави са успели да изградят **училищни системи, в които качеството на образование в отделните училища не се отличава съществено**. Например в Исландия, Финландия и Норвегия по данни на PISA 2015 съответно само 3,7%, 8,2% и 8,6% от разликите между резултатите на учениците могат да бъдат обяснени с различното качество на обучение в отделните училища.

За сравнение, в държавите от ОИСР почти една трета (30,5%), а в България 59,7% от разликите между резултатите на учениците се дължат на фактори от училищната среда.“

Образованието за устойчивото развитие свързва хората, планетата и благоденствието

Подцел 4.7. препоръчва преподаване на знания за устойчивото развитие и устойчив начин на живот и включва учене за правата на човека, насърчаване на култура на мир и ненасилие, глобално гражданство, разбиране и оценяване на културното многообразие и приноса на културата за устойчиво развитие.

С развитието на **образователни парадигми, които ангажират в съпричастност и чувствителност към другите в света**, гражданските компетентности започват да се разширяват и отвъд границите на националните държави, затова **Глобалното образование**, което е включено и в новия ЗПУО на България е най-близко до онова, което подцел 4.7 предвижда, защото то обединява всички подтеми, които са изброени в нея – и права на човека, и равнопоставеност на половете, и устойчиво развитие, и културно многообразие и култура на мира.

Образованието отваря ума и сърцето за взаимовръзките и приликите, които съществуват между хората и общностите по света. То дава на младите хора, от които зависи бъдещето, знанията, уменията и ценностите, които ще им помогнат да направят бъдещето на света справедливо и споделено.

Подцели на Цел 4

- 4.1.** Да се гарантира, че до **2030 година всички** момичета и момчета **завършват** безплатно, справедливо и качествено **основно и средно образование, водещо до значими и ефективни резултати от обучението.**
- 4.2.** Да се гарантира до 2030 година, че **всички момичета и момчета имат достъп** до качествено развитие, грижи и **предучилищно образование в ранната детска възраст**, за да са готови за началното образование.
- 4.3.** Осигуряване до 2030 година на **равен достъп за всички жени и мъже** до финансово достъпно и качествено **техническо, професионално и висше образование**, включително университетско такова.
- 4.4.** Значително увеличаване до 2030 година на броя на **младежите и възрастните**, които имат **подходящи умения**, в това число технически и професионални такива, за трудова заетост, **работни места с достойни условия** на труд и предприемачество.
- 4.5.** Премахване до 2030 година на **неравенството между половете в образованието** и осигуряване на равен достъп до всички равнища на образование и професионално обучение за хората в уязвимо положение, включително лицата с увреждания, коренното население и децата в уязвимо положение.
- 4.6.** Да се гарантира до 2030 година, че **всички млади хора и значителна част от възрастното население**, както мъже, така и жени, **придобиват езикова и математическа грамотност.**
- 4.7.** Да се гарантира до 2030 година, че **всички учещи придобиват знанията и уменията, необходими за насърчаване на устойчивото развитие**, включително (наред с другото) чрез преподаване на знания за устойчивото развитие и устойчив начин на живот, правата на човека, равенството между половете, насърчаване на култура на мир и ненасилие, глобално гражданство, разбиране и оценяване на културното многообразие и приноса на културата за устойчиво развитие.

4.A Изграждане и модернизиране на **учебни заведения, ориентирани и приспособени за децата, хората с увреждания** и лицата, чувствителни към пола и които осигуряват за всички безопасна, приобщаваща и ползотворна учебна среда без агресия и насилие.

4.B Значително **увеличаване до 2030 година на броя на квалифицираните учители**, включително посредством международно сътрудничество за подготовка на учители в развиващите се страни, особено най-слабо развитите страни и малките островни развиващи се държави.

4.B Значително **увеличаване до 2030 година на броя на квалифицираните учители**, включително посредством международно сътрудничество за подготовка на учители в развиващите се страни, особено най-слабо развитите страни и малките островни развиващи се държави.